

„התקוה“ ובנותיה

ב. נאדל

ילדים, בעל חנות לצרכי בנין וארץ מוצאו בולגריה.

בן שיחו הוא צעיר „אשכנזי“ מתושבי השׁי כונה, וגם הוא מהרואים עצמם אחראים למתרחש. הבוקר נערך גיוס בין התושבים לעבודות כיצור שונות. מבין מאות הולכי־בטל, היושבים בבתי־קפה או מטיילים להנאתם, עלה להרכיב קבוצה בת עשרים וחמישה איש, ילדים ברובם. כשהחלו בעבודה, הרגישו אנשי ההגנה שה„פלור גה“ מתמעטת והולכת. הבודדים שגותרו לא ידעו להשיב על השאלה, היכן החסרים. בדקו ומצאו אותם קוטפים תפוזים בפרדס הערבי שמול סלמה. השקים, המיועדים לביצורים, שימשו להם לאוסף הפרי. הפצירו בהם לחזור, הן כדי להמיר שיך בעבודה והן מחמת הסכנה, אך לשוא. אחדים מאנשי ההגנה הם תושבי המקום ובקרי אים בתלכות דרך־ארץ המקובלות כאן. באימם בסטאנים נטויים השיבו את ה„מתנדבים“ לעבודתם והחרימו את הפרי למטבח הכללי. אולם קבוצת ילדים הצליחה להימלט לעומק הפרדס והמשיכה שם במעשיה. עד שנורה אחד מהם בידי קלע ערבי והילדים חזרו במרוצה ובידיהם שקי הפרי וגוית המת.

בעוד שעה יפשוטו ילדים ברחובות תל־אביב ויכריזו בקול: „ארבעה תפוחים בגרוש, שנים בתצי גרוש“. בני תל־אביב יקנו את הפרי תזוהב ולא ישמעו את לחש הילדים באמנם איש אל רעהו: „זה תפוחי זהב של „ההגנה“. ההגנה היא זהב — נותנת תפוחים“. ולאחר שיגיע הפדיון לשלושה־ארבעה שילינגים, יחזור הנער לביתו או ילך למכור עתוני־ערב: „ההגנה פוצצה את יפו“, „היהודים הרגו ארבעים ערבים“ — בתדגשת ההברה הראשונה של כל משפט. קהל יקנה עתון ולא ישמע את השריקה המלחשת: „שימותו כל הערבים, ימח שמם וזכרם“.

ובשכונת התקוה ייאספו אותה שעה עשרות ילדים, יקיפו את עמדות המגן, יצפו לתרמילי כדורים שיזרקו אליהם מלמעלה ויקראו בקול, לצרכי תעמולה פנימית וקשרי־תחץ גם יחד:

— תחי ההגנה!

הגווייה היתה מוטלת בצד הכביש, בין הבנין שהופסקה העבודה בו לבין הביצה הנרחבת. האם עמדה מעל לגוף הקטן, שנתכווץ כל כך עם חדלון החיים, ובכתה. פניה היו מקומטות ועיניה אדומות וגוה רעד בהתפרצויות הבכי. ואני חשתי בחילה ומחנק.

לא היה במראה מההוד ויראת הכבוד שאנו מיחסים למוות. היתה זו ביצה רגילה שרית צחנה עולה ממנה ובנין שרק שלדו הוקם ואשה רזה בחדשי הריונה האחרונים העומדת מעל לחבילה עטופה בד. שני אחיו הצעירים של ההרוג התכוננו במחזה בסקרנות ופחד, עד שנשתעממו והלכו להם.

גם אני חייב הייתי ללכת, אבל שיהוק ירד עלי. חשתי, כאילו אני הוא הערבי שרצח את הילד ואני הביצה המסריחה והכביש המלוכלך השרוע לאור החמה, והאשה המגוחכת ביגונה. — אנחנו חיות, נכון — חיות? — פנה אלי גבר שעמד לצדי — חיות! — פרץ בצחוק היסטרי כמעט.

הבטתי בו בטמטום.

— אבל חיות יודעות גם לנשוך! — אמר בטון של אזהרה.

חשש החל מעיק עלי: מה כוונתו? הוא ראה את הפחד גשקף בעיניו ושוב צחק, אך הפעם מטוב לב:

— בוא, נלך מכאן.

פנינו והלכנו במעלה הרחוב, סרנו הצידה מפני האמבולנס הבא לקחת את הגווייה ונכנסנו לסומטה צדדית.

תחי ה„הגנה“!

כשישבנו בחדר ליד תחנת הנוטרים, והוגש לנו משקה וכמה אנשים הצטרפו אלינו, נתישבה גם דעתי וכל המעשה נראה לי רחוק וחסרי חשיבות.

מלווי היה, כפי שהתברר, אחד מפעילי השכונה, אדם העומס על שכמו זה ארבע שנים את משאם הכבוד מנשוא של עניני הבטחון במקום. הוא גבר בשנות העמידה, אב לשני

וזה והכל? יש שלא מדברים עברית. מלה לא יודע. וגם ערבית לא מבינים. לך דבר אליהם בחבשית!

כשיצאתי וניגשתי לתחנת המכוניות, עיכב אותי צעיר שחור שעמד בפתח המכונית ומיין את הבאים:

— אתה עוד לא עבדת. לך לעבוד.

— איפה?

— איפה, איפה? בכיזורים!...

וכאן בא שטף מלים ידועות לשם תבלין.

הצעיר בן המקום הוא ויודע כיצד יש לגייס את אחיו.

מעבר לפסי הרכבת

מן הפסים והלאה משתרעת קשת גדולה של שכונות יהודיות, קשת המגיעה עד לקרבת כביש יפו. ראשיתה בשכונת המכבי המודרנית למחצה, אך צביונה הולך ודל כלפי דרום עד לקבוצת בתים הדומים בכל לכפר ערבי ונקראים בשם „הפני-חיים“ דווקא.

את מספר תושבי הרובע העריכו ב„עשרה—שנים“ עשר אלף, עד שבאה ממשלת הארץ והעמידה אותו על עשרים וחמישה אלף, והמספר האחרון אינו מוגזם (הכוונה כמובן לימים כתיקונם, כשאין בני השכונה ממלאים את מבואות בתי תל-אביב ואת אולמיה).

לפני שמונה שנים מנו תושבי שכונת התקווה ובנותיה רק אלפים מעטים, אך עם המלחמה החלו שלושה צנורות משפיעים עליה ברכתם.

— דמשק ריקה? התקווה מלאה, פשוט; באו מסלוניקי, יש לך בית-יעקב; כל סוריה גרים בזה החלק; חפש בבגדד יהודים, אין — רק בעזרא תמצא.

מקור שני היו תושבים וותיקים של תל אביב שביקשו שיכון זול, והשלישי — ריבוי טבעי עצום.

מספר הילדים הממוצע במשפחה „מוגרבית“ הוא שמונה; בעדות הסוריות — חמישה עד ששה; מספר זה יורד בהדרגה ככל ש„מיוחסת“ יותר העדה, אך אינו יורד לעולם מתחת לשלושה-ארבעה ילדים בממוצע. אם נזכור שהתמותה הגבוהה כאן לפי הערך, כאפס היא בהשוואה לתמותת ילדים בקרב הערבים, נגיע למסקנה שעדות אלה זוכות לריבוי טבעי מהגבוהים בעולם, ויש להניח שכמה מעדות המזרח ריבויין עולה על זה של משפחת הערבי הכפרי.

דעתם של פעילים

— אני אמרתי לך שלא ייצא כלום מהגיוס. אלה, אם לא תתן להם לגנוב, לא ילכו לעבוד, — כך פותח הקשיש בין השניים. בקולו נשמעת עיפות אין קץ, ורע מזה — אדישות. האחר מדבר בטון תקיף, אך ניכר שגם הוא אינו מאמין, כי אפשר ליצור יש מהאין הגדול שסביבו.

— מדוע לא ייצא? יעשו כל יום קצת. לאט לאט אפשר יהיה לארגן כאן משהו.

— לארגן. אני כבר מארגן כאן ארבע שנים ובסוף המצב יותר רע מאשר בהתחלה. אני אומר לך — נתכנס לפתע ודפק על השולחן בקצב מהיר — שכולם כאן אצ"לניקים, חמישים אחוז זה אצ"ל. הם מצפצפים על הכל.

— אל תגזים — לא חמישים ואפילו לא חמישה.

— נכון, — מודה הקשיש — כשאתה בא אליהם מההגנה, הם אומרים: „אני אצ"ל“; כשאצ"ל בא, יגידו: „אתם פורשים, לא עובדים אתכם“; יבוא אליהם המשיח, יגידו: „אתה לא לפי המוסדות, לא הולכים אחריך“.

הצעיר מתבונן במגפיה העור שלו ומלטף את מכנסיה הרכיבה בנחת, מבקש להרגיע את עצמו: — צריך להקים „משמר העם“ ופלוגות לעזרה ראשונה. זה ימשוך אותם בתחילה ואחר כך יתרגלו. בינתיים תתארגן השכונה. יהיו לך אנשים שלך שבעזרתם תוכל להשתלט על הענינים.

— משמר העם? פורץ בעל חנות בצחוק — יודע אתה כמה שפות אלה מדברים? שמונים בתי כנסת יש להם. כל שנים זה עדה מיוחדת. אני מתערב בשיחה:

— שמונים בתי כנסת? — ומקמט את המצח בחשיבות, להדגיש את תמהוני — כמה עדות ישנן?

— רוצה לספור? אשכנזים מכל המינים — עשר, תימנים משלושה מינים...

— שלושה מיני תימנים?

— בטח: תימנים, ומצנעא, ומעדן. זה שלוש עשרה, ופרנקים (ספרדים) — אני בעצמי פרנק — יש לך איטלקים ורומנים גם קצת ומבולגריה ויוון, זה ארבע — שבע עשרה, ומ' רוקנים-פרנקים ומרוקנים סתם והונים ואלג'יר — עשרים כבר יש. ואיפה סורים ודמשקיים וחלבים ובגדאדים ובירותים ועיראקים ומצרים וזה זה

ואם תרצו — כאן שורש הרע.

ביקרתי כמה משפחות הגרות בחלק הישן של השכונה. המראה, יותר משהוא מהריר ומדכא, הריהו משפיל. המצב משתנה, כמובן, מאזור לאזור בתוך השכונה וגם כאן יש בנינים מודרניים והצרות לא מלוכלכות. אולם הקטע הפונה כלפי סלמה הוא עיירה מזרחית לכל פרטיה ודקדוקיה. בתים שרובם בני קומה אחת, בנינים זה בסמוך לזה, חצרות מרופשות, מזוהר מות, גדרות תיל ועץ פרוצות ונפולות. בבית — חדר שינה גדול (כחדר רגיל בתל-אביב), חדר-שירות צר, המצרף בו את כל צרכי האדם, ומטבח זעיר שאין לגוע בו ימינה או שמאלה. מרפסת קטנה וסכוכה היא בחינת חובה כמעט, ו"בעלי אמצעים" בונים חדר-אוכל המשמש בה בשעה גם כטרקלין ובלילה — כחדר שינה להורים. קירות החדרים אפורים משנים, פיח וסתם זוממה, או חומים ממש מקורי עכביש ואבק. בחדר מיטה או שתיים, שידה עתיקה ושרפרפים.

בשעת בוקר מוקדמת מצלצל שעות מעורר המקים לראשונה את האם. זו יוצאת מתחת לשמיכה ישנה, משותפת לה ולבעלה ולעתים גם לתינוק. אם המשפחה נכנסת למטבח, מדליקה פתיליה או פרימוס ומכינה ארוחה לבני הבית. הבעל שוכב עוד זמנ'מה, שהרי גבר הוא ולא אשה, ואחר מתלבש, אוכל משהו לוקח בתרמיל כריכים או, טוב מזה, חצי כיכר לחם ומעט ירקות, ויוצא לעבודה. הוא עובד בתל-אביב ורק במקרים נדירים — בשכונה, אחוז גבוה אינו עובד, אלא עוסק במסחר, תיווך ולפרקים גם בעסקי עולמ'תחתון.

משיצא האב, מסייעת האם לילדים לקום מהמורנים הפזורים על הארץ. הם משפשפים עיניהם המלוכלכות בידים מזוהמות, מעפעפים ובוכים וקמים ל"חטוף" משהו. אחד או שנים נוסעים ללמוד והשאר יוצאים לחוצות המרופשים והקשישים שבהם פושטים לדאוג למחיה.

המשפחה

הייתי עד למחזה שיש בו כדי לזעזע כל מי שאינו מכיר את השכונה מקרוב.

למחרת היום בו נהרג הילד בשעת גניבת תפוזים, ראינו קבוצת ילדים שפשטה שנית בפרדס ערבי, אך הפעם לא ממול עמדותינו, כדי שלא נשגח בהם. הסכנה בשטח זה היתה גדולה

עוד יותר, משום שכל תנועה בו גוררת אחריה מטר יריות מתוך העמדות. אחד הבחורים נכנס לפרדס ושוב הצליח להגיס את הילדים — בעזרת "כלי" שלוף, צעיר מתושבי השכונה ראה לתמר הונו בין הילדים את אחיו של ההרוג.

— אבא שלה, — ענה האת לשאלה, כיצד הוא יוצא למקום, בו מת אחיו.

ואם אבא שלה — הייבים ללכת, כמובן.

המשפחה כאן בנויה נדבכים נדבכים, האחד מעל רעהו. מבנה פטריאכאלי זה כמוהו כמבנה החברה הפיאודלית: האדם משתייך לשכבה מסוימת וממילא מתחייב שהוא נתון למרות בני השכבות הגבוהות יותר. אבי המשפחה שולט בבניו, באשהו, באחיה ואחיותיה הצעירים של אשתו, בניהם ונשותיהם וכן הלאה.

מושג'מה מיחסי המשפחה הנהוגים בעדות אלה. קיבלתי עוד לפני ביקורי בשכונה, גקלעתי לחוות-לימוד ובה קבוצת נערות שבאו מסוריה, משפחותיהן נשארו מעבר לגבול ולא היה איפוא, מי שיפריע להתאקלמותן בחברה הזרה. אולם, בהמשך הזמן, החלו המשפחות באות ארצה והנערות נקראו כפעם בפעם לבקר ב"בית" הנמצא בשכונה משכונות הספר. אחת הנערות הצליחה בלימודיה ועבודתה וחשבה על הליכה לקיבוץ, ביום ביקורי ראיתי בחצר המשק מחזה כזה:

הילדה עמדה במרכזה של חבורה גדולה שכללה גברת מקושטת בהידור, ספרדי בגיל העמידה אכול אבעבועות, וכתריסר מחניכי המור סד שהיו מצעקים ומניפים אגרופים. שתי מורות ניסו להסדיר ולהסביר משהו ומסביב ניצבו הנערות העולות ובעזרת אצבע הנתונה בפה מעוגל השמיעו את קריאת-הקרב של נשי ערב.

נתברר שאיתה גברת היתה "דודה" (כלומר: כמעט בת דודה לאביה) של הנערה ובהתאם למנהג מכרה אותה לספרדי במחיר כך וכך לירות, כך וכך שמלות ותכשיטים ל"אשתו" וכמובן — תמורת דמי תיווך. ה"פדיון" צריך היה לשמש להעברת הורי הנערה לארץ.

כסופו של דבר, בעזרת בחורים מיוצאי בלזן ואושוויץ, הוצא ה"פרנק" אל מחוץ לגדר בלוויית הבטחה מפורשת של חניך מהעולים:

— לא הולך, מקבל סכין.

הנערה הסתכלה בכל המתרחש כשחיוורון מתפשט בפניה, אך לא העיזה להתערב במהלך הדברים — "הדודה אמרה".

פרנסות

ממה מתפרנסים התושבים?

שאלה זו שאלתי רבים מנכבדי המקום וכך, לערך, היתה התשובה:

אחד משלושה אבות משפחה עובד, אחד משלושה סוחר, השלישי — „מסתדר“.

העובדים הם, פרט ליחידי סגולה, פועלים שחורים ואף פחות מכך: מגישים בבנין, עוזרים ושלוליות של בעלי-מלאכה, סבלים, מוכרי-עתונים וכל שאר מלאכות שעולות ושאינן עולות על הדעת. הדרכים המוליכות למקצוע סגורות בפני אנשים אלה, אלא אם כן מוכנים הם להיות לסנדלרים דלים, או הייטים עלובים — פרנסות שהביאו אתם מהגולה.

אם ישנו קצב בשכונה, מסתבר שיש לו שני עוזרים (אף הם אזרחים מוכובדים) ועוד אחד מבני השכונה מתקיים על ידו כמתווך. השכונה מציפה בוקר בוקר את רחובות תל-אביב ברוכלי ירקות ופירות, סרסורי-בהמות, מצחחי-נעלים, בעלי-דוכנים לסיגריות, עתונים ומיני מאכלים. והסוג השלישי, כאמור, „מסתדר“.

האמת אינה נעימה, אך ניתנה להאמר: אחוז ה„מסתדרים“ הוא מדהים.

— כאן, בפניה, חושך בלילה וכשעובר אוטו או האטו שלי והחברה שלו קופצים וסוחבים כל מה שצריך. לנו יש הכל, אפילו אקדוח בעד לירות, האטו שלי הוא באצ"ל.

מלים אלה הן רישום מדוייק כמעט מפיה של ילדה באחת השכונות הסמוכות ל„התקוה“.

שאלתי אדם מהשובי השכונה מהי מידת האמת שבדברים והוא ענה במרידות:

— כשברחו מבית-יעקב, החצי לקחו הערבים וקצת לקחו הם בעצמם והחצי גנבו יהודים.

כמו עיני ראיתי שיירות פושטות על בתי ערבים עזובים והאנשים (צעירים ואף ילדים) גוררים אתם חזרה מחלון ופטיש עד — מקרר השמלי.

המסתדר השחור עשרות דרכים לו ומאות צורות והחשבון פשוט. מכל חפץ גנוב מרויחים שלשה אנשים: הגנב, הסרסור והסוחר.

צהריים. אם קיץ עכשיו, שרוייה השכונה באוויר שצבעו כצבעה — אפור-הום וכמהו כמה דחוס ומחניק. אם עונת החורף היא, עומדות שלוליות מים נצחיות בכל הסימטאות, עד אין מעבר. בשעת גשם חזק שוקעים כמה בתים בבוץ ובימי החורב — במי שופכין הבאים מבוך

רוח הביוב המלאים.

למען שלמות התמונה יש להדגיש: שכונת התקוה אינה גיטו, אלא עיירה מזרחית. מנשייה וכרם התימנים נראים כגיטו, אך הספר המזרחי כמוהו כערים הערביות בארץ.

— באו מהג'הינם, הלכו לג'הינם. מדברים ערבית, חיים כמו ערבים. זה — וכאן הדגיש התימני את המלים — לא יהודים.

ואכן יש בארץ עדות המונות רק כמה מאות נפשות (יוצאי אינו עיירה נידחת במזרח) וארי בע מכל חמש משפחות הנמצאות בארץ גרות יחד בבת-שכונה. הם מביאים אתם עולם מושגים מיוחד ושומרים עליו גם כאן. שפתם היא בליל גרוני שרק הם שומעים אותו; מנהגייהם בבנין, ריהוט, חיי משפחה, התונה וקבורה, תפילה ומצוות, שונים לחלוטין מאלה של שכניהם. העי דות בזות זו לזו ונישואי-התערובת אינם מריריים. כאן, בהדרים סגורים ומחניקים, נשמרת הגולה בטהרתה, וכל עוד לא ייהרסו קירות החדרים, לא תיהרסנה המחיצות.

משב רוח

למענות-דלות אלה, לסימטאות הנרפשות, למסדרונות האפלים, למטבחים המפויחים, ללב המקנא, החומד עושר זרים, חדר משב-רוח גואלת: אצ"ל בא. הוא פרץ בקול ענות גבורה, בלשון מובנת וקרובה דיבר, והדברים יפים ללב ומחקבלים על הדעת.

— אצ"ל היה משיח שלנו, — אמר לי צעיר שהצטרף זה מקרוב ל„הגנה“.

ואכן הסעירו הללו את הביצה העומדת במשב-רוח של רעיון. אצ"ל היה היחיד שעשה זאת, באמצעיו שלו, ואגב כך איגד בתוכו גם לא מעט מ„העולם התחתון“ שבשכונות.

מפי אנשי קיבוצים שנשלח אליהם נוער מזרחי, ומפי מורים ומדריכים בחוות-הכשרה שמעתי המידה, כי האידיאלים של הציונות הער בדת קוסמים גם קוסמים ליוצאי ארצות המזרח. אך באין מגע אין קסם. והאצ"ל נותר יחידי בזירה.

„רק-כך“ — מה פשוט ונוח ובהיר מזה? והרי על אנרוף גדלו מילדותם. בן השלוש מכה את בן השנתיים ומוכה בידי בן החמש. בן העשר מכה את בן השבע ומוכה עד מוות בידי בר-המצווה. האב רודה בבניו בעריצות. זו זכות, שהרי אב הוא. העלם רודף את הנערים —

של גבורה ואף בגבורה של ממש, ועהה נמצא הסר-אונים להפוך את פני הדברים. הוא הצליח לתת גוון לחיים, אך לא היה בכוחו לשנותם. הלעג לכל היסוס, שאצ"ל כה הירבה לטפוח, חזר ופגע עתה במלעיגים עצמם. כבודם נפגע ונתערער האמון בכוחותיהם, ואימון מעורער קשה לחדש.

היפול ולא „טיפול“

עדות המזרח הן כיום קרוב לרבע הישוב, או — במספרים מוחלטים — כמאה וששים אלף נפש. אם יש יסוד לאמונתנו בעלית המזנים רבים בקרוב, הרי יהדות המזרח, המונה כשלושת רבעי מיליון נפש, היא אחד מעמודי אמונתנו זו. חלקם של יהודי המזרח בישוב יגדל משנה לשנה, הן בזכות העליה והן בזכות ריבויים הטבעי הגבוה, אם יש תפקיד דחוף לפני תנועת הפועלים העברית, הרי זה להסל את „בעיית עדות המזרח“, אין דרך לכך אלא הריסת שכונות העוני (שלא קטן בהן, דרך אגב, אחוז העשירים והמתעשרים), שכונות אלו הדנות את תושביהן להתנונות חברתית ואנושית, השכונות העדתיות מקיימות כל גולה כציונה, והמהפכה הציונית עוברת על עולי-המזרח כלא היתה. גיטאות אלו אין להם זכות-קיום על אדמתנו. מפעלי שיכון ממלכתיים מן הדין שיספגו את העולים ואת בני השכונות גם יחד. ה„טיפול“ לא יסכון והגישה של אחים רחמנים אך נזק בה, תנועת הפועלים חייבת להסתלק מראית עדות המזרח כ„בשר הבחירות“, להשקיע בעבודה זו כוחות-נפש לא פחות משהיא משקיע עו בשליחות חלוצית לגולה. עליה להביא לשכונות אנשים שיגורו בתוכן ויחיו את חייהן. הם יוציאו את חניכיהם למרחב: לעבודה מקצור עית, למעונות אנושיים, למיזוג גלויות, מנוף עיקרי למפעל זה יוכלו לשמש הקיבוצים. לקיבוצים תהיה זו מעמסה כבדה: אנשים יבואו וילכו, אך רבים ישארו בקיבוץ, וגם העוזבים, כל נער ונערה שהיו בקיבוץ, יביאו עמם מעט מרוח המרחב, מעט „כפירה“, אל שכונותיהם וישמשו שם בבחינת איי התנגדות, והתנערות וחיידוש ערכים.

בידי תנועת הפועלים לעשותה, ובידיה בלבד, אם תשתמט מתפקיד זה, לא תינקה מידי העתיד, נהרוס את הפרברים, שאם לא כן יתרוס אותנו.

כבוד והנאה לו, כי גדל וכוח במתניו.

הרגשה ערך עצמם, שנטע אצ"ל בלבם של בני עדות המזרח, הרבה פנים לה. כל עוד החניק הארגון ביד ברזל את אנשיו נשקפה הסכנה העיקרית מהארגון עצמו: אך בבוא היום והארגון יתפרק, לא יישכח הפרק ששינן לאנשיו בתורת „היד החזקה“, הרבה סכנות סוציאליות ומדיניות צפויות מפרק זה למדינה היהודית הצעיר.

ואין ספק שיימצא מי שיבקש להפוך פוטנציאל ציות שליליות אלו לכוח-מפץ נגד תנועת הפועלים העברית.

היכן היינו אנו?

— איפה הייתם כל הזמן? שאל אותי איש השכונה הנזכר בתחילה.

ואכן שאלה היא ואין לדחותה בקש.

ה„פעיל“ מבני עדות המזרח מתבולל עד מהרה בין ה„אשכנזים“, ומגעו החי עם אחיו ניתק. העסקן האשכנזי בא ומבקש ל„טפל“ באחים המיסכנים, והללו, ככל מיסכנותם, אינם מבקשים רחמים ואף נותנים לעסקן כתף סודרת. והרע מכל: מפלגות שביקשו לבצור בציר מבוהל בכרם שלא טיפחוהו ולא נטרוהו. הצה"ר ופק"פ הצליחו כאן לעקור לא מעט מן האמונה בישוב, במוסדותיה, בהסתדרות ומפלגותיה. גלי הטיבה והקנאה הסתערו על ה„אשכנזים“, ה„קיר בוצים“ (שסימלו את כל תהפוכותיהם ודרכיהם הנפלות של האשכנזים), וה„פוליטיקה“ בכלל והשאירו אחריהם מישקע של מרידות וציניות, ואולם גם בגישתן של מפלגות הפועלים היה לא מעט מן האופורטוניזם, גם הן ראו בשכבות אלה לא כוחות פוטנציאליים למעמד הפועלים, אלא „קולות“ לבחירות, כשמתקרב מועדן של אלו, מיד קירות בתיה של שכונת התקווה, שכר-גיל אינם רואים אלא מודעה על כשרותו של אטליו או על הצגת „פרשי הג'ונגל“ ב„סינמה“ המקומי, מיד קירות אלה מתכסים סיסמאות שובות-לב והודעות על „אסיפות-עם“ בהן ינאמו עסקנים חשובים שבדרך כלל אינם מכתתים רגליהם למקומות אלו. מה תימה אם הקהל בא (גם „מסיבה על כוס-תה“ לא תגונה) וחלק גדול ממנו שומע, מחיך בלעג ה„מצפץ“...

עד שבאה ההתקפה הערבית, וכאן נתגלתה חולשתו של אצ"ל, שכוחו היה בהעמדת-פנים